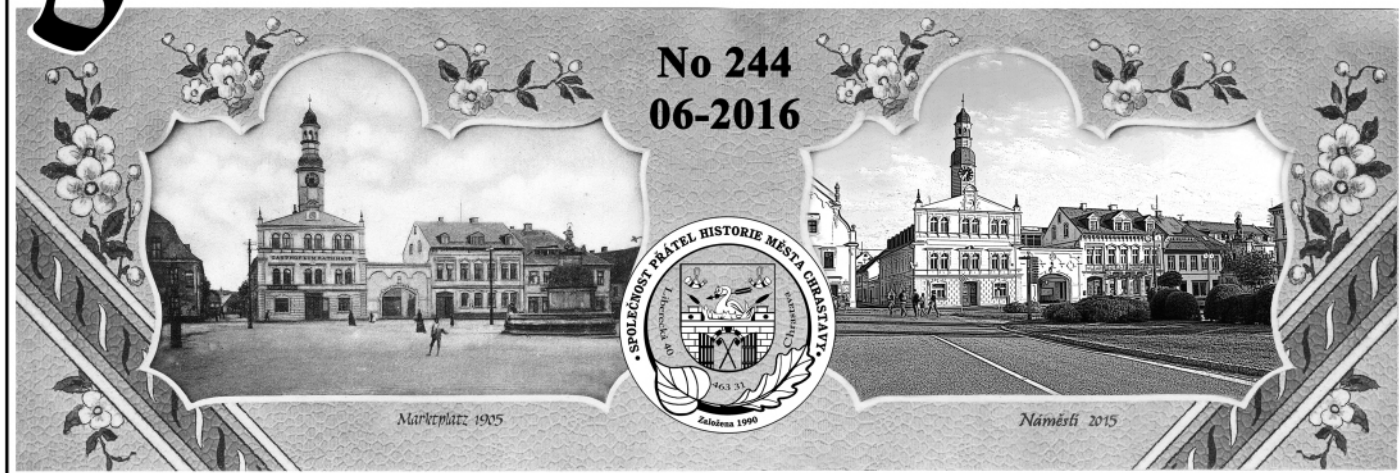

Bulletin společnosti přátel historie města Chrastavy

No 244
06-2016

Napoleonské války a jejich místo v dějinách Chrastavy (Kratzau)

Dokončení z minulého čísla

V Bulletinu č. 243 jsme si přiblížili období napoleonských válek v celosvětovém kontextu. Válečná tažení Napoleona se dotkla tehdy i Chrastavy a jejího blízkého okolí, a to zejména v roce 1813, tedy v době, kdy Napoleon se svojí zdevastovanou armádou opustil v roce 1812 Rusko. Vojenské oddíly procházející Chrastavou byly jak francouzské a polské (tedy Napolonovy), tak i rakouské, které se je snažily vyhnat definitivně jak z Čech, tak i z Rakouska.

Přítomnost napoleonských vojsk v našem okolí způsobila, že co chvíli projížděla vojska Chrastavou. Představitelé města i měšťanstvo se rozhodli připravit se na případný vpád, a to posháněním dostatečného proviantu (potraviny, oves a seno pro koně). Zásoby byly uloženy v domě Karla Thiela. Starosta J. A. Herkner (starostou byl 1806–1813) požádal o přispění naturálií i okolní obce.

Od 18. srpna rakouští myslivci drželi hlídky na Spitzbergu (Chrastavský Špičák) v polích severozápadně od Chrastavy. V ten den už byly mnohé polské (napoleonské) oddíly v našem okolí a o den později došlo k drobnému střetu mezi Poláky a Rakušany u Mníšku a Krásné Studánky. Vojsko císařských husarů, tábořící u Bílého Kostela, projelo narychlo ulicemi Chrastavy, aby pomohlo svým kolegům.

Chrastava byla nejednou ze strachu před vojsky vyliďněná... ne však na dlouho.

Večer 19. srpna se do Chrastavy přihnalo francouzské jezdecké vojsko vedené generálem Brunem. Vojáci přijeli na koních na náměstí a u domu Antona Lichtnera vyřkli svoje požadavky pod pohrůžkou zapálení města: „*Ihned dodat 4000 dávek chleba, 2 vědra vína, 2 vědra kořalky, 2 vědra másla, 200 porcí studené kuchyně, 150 butelek vína – dobré víno pro generála, 12 dýmek, 52 pytlíků tabáku, 200 loktů sukna na kalhoty, 16 telecích kůží, 1 houni... To vše za čtvrt hodiny. K tomu tři zapřažené vozy, na kterých se toto mohlo dopravit.*“

Starosta Herkner osobně obhajoval mírné zpoždění v dodávce proviantu.

Chrastavané tehdy své město uchránili. Nato ale prošlo Chrastavou kolem 4000 vojáků – jezdeckto, pěšáci i jízdní dělostřelectvo. Druhý den však adjutant nařídil připravit ještě větší zásoby, protože bude následovat příjezd ještě větší armády. Ta se ale naštěstí nedostavila.

21. srpna přijelo do Chrastavy obrovské vojsko z Liberce a utábořilo se v Dolní Chrastavě. A s ním přišly znovu přemrštěné požadavky na stravu a zaopatření. Chrastava byla v té době daleko více postižená než okolní obce, protože jí křížovala vojska ze severu na jih i ze západu na východ a naopak (Liberec – Hrádek, Frýdlant – Jablonné).

A následovaly další požadavky... Už ale nebylo kde brát, a tak se vydal starosta Herkner do Petrovic, aby Józsefu Antonovi knížeti Poniatowskému (zemřel v bitvě u Lipska 19. října 1813), kterému byla podřízena celá armáda podal vysvětlení o tíživé situaci v Chrastavě a s prosbou požadavku úpravy rekvizic. Nebyl však ani předveden.

Další francouzské požadavky následovaly: 2000 porcí chleba, masa, soli, kořalky a krmivo pro 1500 koní... Žádné zásoby už nebyly a radní byli bezmocní... Začalo drancování domů, hospod, palíren i provozoven...

Zkrátka uživit ležení tak velkého francouzského vojska bylo pro Chrastavu pohromou a nikdo si tenkrát nebyl jistý, kdy se velení armády rozhodne město zapálit či ne-

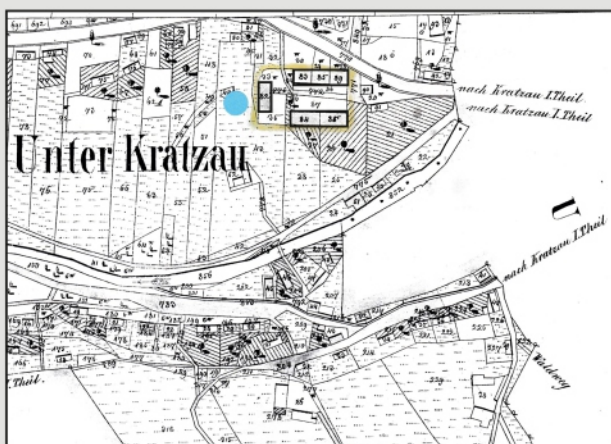

Princ Józef Antoni Poniatowsky - generál,
velitel polského spojeneckého vojska.

jak jinak poškodit.

Francouzi měli nadále ležení v Dolní Chrastavě, a protože měli zprávy, že se rakouské císařské oddíly již blíží, obsadili a opevnili se v tzv. Meiershofu (obrovský statek – v jedné dodnes dochovalé budově je nyní Muzeum historické hasičské techniky, ve druhé – původně kovárně – je bytový dům a na místě třetí budovy, která vyhořela, je dnes DPS v Bílokostelecké ulici). Podle některých pramenů dokonce Francouzi zrekvírovali i kovové brány za koně, které rozložili v okolí, aby ztížili cestu útoku vojáků císařského vojska. Zabavili též chrastavským sedlákům velké množství koněspřežných zemědělských vozů, ze kterých vytvořili vozovou hradbu při vstupu do dvora.

Výřez mapy, tzv. císařského povinného otisku stabilního katastru z roku 1843, znázorňující budovy tzv. Maierhofu (tedy statku, kde došlo k ozbrojenému střetu mezi Napoleonovými vojáky a Rakušany).

27. srpna 1813 se pohnula císařská vojska od Andělské Hory ke Chrastavě, kde došlo k menší bitce s napoleonskými vojsky (Francouzi a Poláci). Liberecké noviny *Reichenberger Zeitung* uvádějí s odstupem času tuto krátkou zprávu: *Francouzský oddíl, který byl utábořen v Chrastavě, zažil 29. srpna (některé zdroje ale uvádí 26. či 27. srpna) nečekanou pohromu. Rakouská strážní hlídka, přinesla z Chrastavy zprávu, že je město obsazeno francouzskou posádkou o síle cca 300 mužů. Byla sem vyslána rakouská jednotka pod vedením rytmistra Weinzierla a druhá pohraniční rota. Při bouřlivé přestřelce byl pak zabit jeden polský důstojník a jeden voják. Díky léčce vojáka jezdeckého pluku Csernuse z první rakouské švadrony se podařilo Francouze zcela odzbrojit. Hodně Francouzů se vzdalo a byli odvedeni do zajetí. Za tento čin obdržel Csernus zlatou medaili za statečnost.*

Chrastavané z obavy o svůj život opouštěli svoje domovy a utekli do okolních lesů a polí.

Reichenberger Zeitung dále uvádí: *2. září 2013 táhly rakouské oddíly z Kryštofova Údolí přes Chrastavu a vyhnaly zbytek nepřátel z tamního velkostatku. Rytmistr Weinzierl tu přijal do svých služeb soukromého sluhu. Jednalo se o Antona Meiningeru, který bydlel v čp. 160. Ten prošel společně se svým pánem celé tažení do Saska, do Porýní i do Francie. Po vyhlášení tzv. francouzského míru se opět šťastně vrátil domů do Chrastavy,*

Nutno podotknout, že různé zdroje uvádějí nejen jiné informace o průběhu bojů či šarvátek, počty mrtvých či raněných, ale liší se i v datech.

Odcituji tedy na závěr část článku Karla Řezníčka z *Bulletinu Československé napoleonské společnosti* č. 58, který pojednává o průniku vojsk císaře Napoleona do Podještědí v roce 1813.

Největší událostí se stala nečekaná příhoda z 22. na 23. srpna, kdy se dva vestfálské husarské pluky tábořící nedaleko Chrastavy vydaly na noční přesun, který je zavedl do rakouských linií. Šok způsobil nepříteli 26. srpna císařský rytmistr Weinzierl, jenž se rozhodl přetnout tepnu, jež spojovala Umiňského Poláky severně od Liberce s jednotkami dosud držící pozice u Jablonného. S rozbrskem vpadl znenadání se svými muži do ulic Chrastavy. Vojáci sloužící pod Napoleonovými veliteli hledali spásu v úprku na koních pryč, pěchota se pokusila zaujmout obranu v jakémsi rozlehlém statku. Ale mnoho jim to nebylo platné. Statek, tzv. Maierhof, si vzalo na starost 60 petrovaradinských hraničářů, kteří obránce dvorce po krátké přestřelce přemohli, ale zbytek napadených se uchýlil do vnitřku jednoho z hospodářských stavení a udrželi se tu do doby, než Rakušané zaveleli k ústupu, neb napadeným přicházela na pomoc silná kolona (jako velící francouzský oficír je zde zmiňován hrabě Tiburk Sebastiáni).

Mohlo se bilancovat.

Francouzi, nebo budeme-li věřit chrastavské kronice „Italo-Poláci“ si připisali řadu mrtvých, včetně dvou důstojníků a 29 jich putovalo do zajetí. Útočníci (Rakušané) měli mít dva padlé a čtyři zraněné, zahynout měli i dva husarské koně...

Zatímco se Rakušané stáhli k Družcovu (Drausendorf), Francouzi podnikli nájezd 27. srpna výpad proti Andělské Hoře (Engelsberg) a Kryštofovu Údolí (Christophgrund). Zde jim hlavně šlo o zásoby všeho druhu a cennosti. Závčas informovaný rytmistr Weinzierl nepříteli tento záměr v zárodku zmařil, nedosáhl však ničeho více, než že se protivník stáhl nazpět k Chrastavě...

I když Francouzi nakonec odtáhli na západ, vstříc své porážce u Lipska 16.–19. října 1813, nebyla Chrastava ušetřena návštěvy dalších vojsk. I když se rakouská císařská armáda chovala k místním mnohem ohleduplněji a nevymáhala násilím jídlo a krmivo pro koně, bylo těžké cokoli nabídnout. Většinu připravených zásob i zásob občanů totiž spotřeboval nepřítel.

A na závěr ještě zajímavost.

Pochopitelně, že muži daleko od domova prohnali nejednu místní paničku. Ať už s jejím svolením nebo bez... Bylo by asi zajímavé vědět, kolik nemanželských dětí se tehdy narodilo. O jednom takovém potomkovi „irského původu“ v čp. 8 na Vysokém (Hohenwald) se dochovala i zpráva.

Co říci závěrem?

V roce 1813 naším okolím táhly tisíce rakouských vojáků, kteří chtěli vyhnat z našeho území Napoleonovy vojáky a jejich spojence... Tu a tam docházelo ke střetům a přestřelkám, při nichž umírali lidé na obou stranách. Lidé, kteří bojovali stovky i tisíce kilometrů od svých domovů, manželek i dětí. Nejinak tomu bylo i v Chrastavě.

Nejvýznamnější válečný pomník těchto událostí byl zřízen v roce 1913 (tedy 100 let poté) nedaleko Kunratic u Frýdlantu.

Byl obnoven a slavnostně znovuodhalen po dalších 100 letech, tedy 3. srpna 2013, a to za podpory hejtmana Libereckého kraje Martina Půty i iniciátora obnovy Pavla Kněborta. Byla znovu instalována kopie původní německy psané textové desky a byl zde umístěn i český překlad: *Na památku rakousko-uherských válečníků, kteří slavně padli u Kunratic, Frýdlantu, Albrechtic a Mníšku dne 17., 18. a 19. srpna 1813 v bojích s oddíly předvoje francouzsko-polského VIII. sboru generála Umiňského a francouzské divize generála Bruna, nadporučíka Georga Nagyho od husarského pluku „Kaiser“, 25 vojáků 2. lehké divize generála hraběte Neipperga a zde rovněž zůstavších důstojníků a mužstva protivníka.*

Postaveno 1913.

Slavnostní odhalení pomníku u Kunratic dne 3. 8. 1913.

Původní stav a místo pomníku po odhalení v roce 1913.

Kunratický válečný pomník po rekonstrukci v roce 2013 (sto let od jeho slavnostního odhalení). Stav květen 2016, foto: Ivan Vydra

Einige Notizen über den feindlichen Einfall der vereinigten polnischen und französischen Truppen in Kražau im Jahre 1813.

Zeitgenössische Aufzeichnungen, mitgeteilt von Dr. Stefan Krause, Ober-Grafendorf.¹⁾

Schon am 1ten Juny 1813 kamen zur Besetzung der böhmischen Gränzen gegen die nachbarliche Oberlausitz mehrere österr. Kaiserl. Truppen nach Kražau ebenso, wie an die übrigen sich anreichenden Gränzen Böhmens gegen Schlesien (die Oberlausitz), Sachsen und Bayern.

In Kražau und der Umgegend befanden sich Husaren von den k. k. Regimentern Kaiser und Liechtenstein, dann Jäger und Croaten.

¹⁾ Diese Mitteilungen stammen aus dem Besitze meines Ur-Großvaters mütterlicherseits, der jedoch nicht der Verfasser derselben ist. Als solcher bekennt sich, ohne seinen Namen zu nennen, an einigen Stellen ein Mitglied des Stadtrates, das den abwesenden Bürgermeister Hertner vertritt; ich habe seinen Namen nicht ermitteln können, vermüthe aber, daß es Hertners Nachfolger Anton Kražunann sein könnte. Stil und Orthographie des Originales sind beibehalten worden. Mir ist nicht bekannt, daß diese Mitteilungen schon irgendwo veröffentlicht worden sind.

Titulek článku Dr. Stefana Krause:

Poznámky o nepřátelském vpádu spojeneckých polských a francouzských oddílů v Chrastavě v roce 1813, jako jednoho z hlavních zdrojů informací.

Použitá literatura:

Vydra F. a kol.: *Chrastava - kapitoly z historie města a jeho okolí*

Ressel F.: *Heimatskunde des Reicherberger Bezirkes Bulletin SPHMCH 108 (8/2003)*

Reichenberger Zeitung, 24. August 1913- 4. September 1913

Geschichte des k. und k. Husaren-Regimentes Kaiser Nr.1, 1898

Bulletin Československé napoleonské společnosti, číslo 58, listopad 2013

Stefan Krause, Dr.: Poznámky o nepřátelském vpádu spojeneckých polských a francouzských oddílů v Chrastavě v roce 1813

Císařské povinné otisky stabilního katastru, 1843

Písemnosti a materiály z archivu pana P. Kněborta, Liberec Terénní návštěva míst :

Chrastava, Kunratice u Frýdlantu, Jablonné v Podještědí Internetové odkazy

Pro Bulletin SPHMCH volně zpracoval Ivan Vydra, 2015-2016. Spolupráce Pavel Kněbort, soukromý badatel.

Na hradě Valdštejn je model chrastavského kostela

Dne 17. května 2015 se čtveřice členů SPHMCH vypravila na hrad Valdštejn v Českém ráji. Návštěva byla předem domluvená s kastelánkou paní Martou Palovou. V depozitu hradu je totiž dřevěný model chrastavského kostela sv. Vavřince od neznámého autora. Je označen tabulkou s datem zhotovení 1934.

Jedná se o celkem zachovalé dílo rozměru cca 1 metr na výšku a 1 metr na délku. O tom, jak se model na hrad dostal, však informace chybí. V současnosti je dočasně skladován na půdě zdejší kaple sv. Jana Nepomuckého.

Bulletin společnosti přátel historie města Chrastavy

No. 244 bylo vydáno v červnu 2016

Vydává jako přílohu Chrastavských listů a pro svoji potřebu Společnost přátel historie města Chrastavy. Toto číslo připravil: Ivan Vydra ve spolupráci s Pavlem Kněbortem, Jana Zahurancová

Napsat nám můžete na e-mail: sphmch@volny.cz

